

**KÂDİRÎYYE TARİKATI HÂLİSİYYE ŞUBESİNİN KURUCUSU
ŞEYH ABDURRAHMAN HÂLİS KERKÜKÎ**

**Sheikh Abdurrahman Halis Kerkuki The Founder Of Khalisiyya Branch Of
Qadiriyya Order**

Dr. İsa ÇELİK*

ÖZ

Abdurrahman Halis Kerkükî 1797-1858 yılları arasında yaşamıştır. Kadiri tarikatı Halisiyye Şubesinin kurucusudur. Hz. Mevlânâ'nın *Mesnevi*'sinin ilk on sekiz beytinin manzum olarak şerhini yapmıştır. Bu eser tasavvufî şiirleri ile birlikte basılmıştır. Eserinin ismi: *Kitabü'l-Meârif fî Şerh-i Mesnevi-i Şerif*'tir. Bir diğer eseri ise, *Behcetü'l-Esrâr Tercümesi*'dir: Şeyh Abdülkadir Geylânî'nin menkıbelerini anlatan bu kitap Şeyh Nur Ali Bahş tarafından Arapça olarak yazılmış, Şeyh Abdurrahman tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir. Kadiri tarikatının önde gelen simalarından Abdurrahman Hâlis Kerkükî'ye "Kurtlar Vadisi Irak" Filminde yer verilmiş ve onun bakış açısı kısmen de olsa topluma yansıtılmıştır. Uzlaştırıcı ve örnek kişiliğiyle öne çıkan bir Allah dostudur. Kadiri tarikatı Halisiyye Şubesi bugün memleketimizin birçok ilinde, başta Irak olmak üzere Avrupa ve Amerika'da hayatini devam ettirmektedir.

Anahtar Sözcükler: Abdurrahman, Halis, Kerkükî, Kadiriye, Halisiyye,

ABSTRACT

Abdurrahman Kerkuki lived between 1797-1858. He is the founder of Khalisiyya branch of Qadiriyya order. He made the interpretation the first eighteen couplets in poem of Mathnawi of Saint Mevlana.

This work was published together with sufism poems. The name of the work is "Kitabü'l-Maarif fî Şerh-i Mesnevi-i Şerif"; another work of him is "Behcetü'l-Esrâr Translation." This book, the stories of Sheikh Abdulkadir Geylani being told, was written by Sheikh Nur Ali Bahş in Arabic and was translated in to Turkish by Shiekh Abdurrahman. Gived place to Abdurrahman Halis Kerkuki, who is the Qadiriyya Order's leading, in the film "Kurtlar Vadisi Irak/ Iraq, The Valley of Wolves" and his viewpoint in partly reflected to the society. He is a friend of Allah with his conciliatory and a leading personality. The Khalisiyya Branch of Qadiriyya Order continues its presence in many cities of our country in Europe and America especially in Iraq.

Key Words: Abdurrahman, Halis, Kerkükî, Qadiriyya, Khalisiyya

* Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Temel İslam Bilimleri Bölümü Öğretim Üyesi

Abdurrahman Hâlis Kerkükî, Kâdirîyye tarîkatı Hâlisiyye şubesinin kurucusudur.¹ Asıl adı Abdurrahman, lakabı Talebânî, mahlası ise Hâlis'tir. 1212/1797 yılında Kerkük'te dünyaya geldi.² Hâlis Talebânî'nin dedesi Molla Mahmud, esasen “Zengene” aşireti reislerinden Yusuf Ağa'nın oğludur. 1130/1718 yılında “Karadağ” kasabasında doğmuş, bir müddet Zengene bölgesinde “Tekke” köyünde yaşamıştır. Bir aralık Kerkük'e bağlı “Talebân” köyünde bulunmuş bu yüzden Talebânî lakabıyla şöhret bulmuştur. Bu adı kendinden sonra gelen nesli, soyadı olarak kullanmıştır.³

Molla Mahmud tahsil görmüş aydın fikirli bir insan olması dolayısıyla vaktini her zaman bulunduğu yerlerde talebelere ders vermekle geçirmiştir. 1195/1781 yılında Irak'a gelen Hindistanlı Sûfî Şeyh Ahmed iki arkadaşı ile birlikte önce Bağdat'a, sonra Tekke köyüne gelerek Molla Mahmud'a misafir olurlar. Aralarında geçen ilmî tartışmaların sonunda Molla Mahmud, Şeyh Ahmed'in bilgi seviyesini üstün görerek onu takdir eder ve birkaç ay evinde ağırlar. Aynı zamanda bu fırsattan istifade ederek ondan yeni bilgiler öğrenmeye çalışır. Daha sonra kendisinden meslekî icâzetnâme alarak Kâdirî tarikatına girer. Şeyh Ahmed tarikatını başka ülkelerde yaymak üzere Süleymaniye sancağına bağlı “Surdaş” kasabasına gider ve orada vefat eder. Bu haberi duyan Molla

¹ Hafız Mustafa Özgür, *Kadirî Yolu: Gerçekte Yaşayanlar ve Yaşatanlar*, Emir Matbaacılık, İstanbul 2007, s.17; Nihat Azamat, “Kadirîyye”, DİA, TDV Yayınları, İstanbul 2001, XXIV, 134; İhsan Işık, *Örneklî Türkiye Ansiklopedisi*, Elvan Yayınları, Ankara 2006, I, 30-31.

² Bağdatlı İsmail Paşa, *İzâhu'l-Meknûn fi'z-Zeyli Alâ Keşfi'z-Zünûn*, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1972, I, 500; a.mlf., *Hediyetü'l-Ârifîn Esmâü'l-Müellifin ve Âsârü'l-Musannifin*, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1951, I, 558; Ata Terzibaşı, *Kerkük Şairleri*, Cumhuriyet Basımevi, Kerkük, 1968, II, 51; Suphi Saatçi, *Başlangıcından Günümüze Kadar Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi*, “Irak (Kerkük) Türk Edebiyatı”, Kültür Bakanlığı, Ankara 1997, VI, 349; a.mlf., *Tarihi Gelişim İçinde Irak'ta Türk Varlığı*, İstanbul Araştırma Merkezi, İstanbul 1996, s.312; Sadık Vicdanî, *Tomâr-ı Turûk-ı Aliyye: Tarikatler ve Silsileleri, Melâmiyye, Kâdirîyye, Halvetiyye, Sûfî ve Tasavvuf*, haz. İrfan Gündüz, Enderun Kitabevi, İstanbul 1995, s.139.

³ C. J. Edmonds, *Kürtler Türkler ve Araplar: Kuzey Doğu Irak'ta Siyaset Seyahat ve İnceleme 1919-1925*, İngilizce'den çev: Serdar Şengül-Serap Ruken Şengül, Avesta Yayınları, İstanbul 2003, 354vd; Terzibaşı, a.g.e., s.49.

Mahmud Surdaş'a varır. Mürşidi Ahmed Efendi'nin türbesini yaptırır. Bu türbe hala halk arasında önemli bir ziyaret makamıdır. Molla Mahmud, bir müddet o bölgede kalarak halkın sevgi ve saygısını kazanır. Daha sonra hastalanarak 1215/1800 yılında 85 yaşında vefat eder. Kendi vasiyeti üzerine Kerkük'te Tekke mezarlığına defnedilir.⁴

Bu zatın neslinden oğlu Şeyh Ahmed 1194/1780 senesinde dünyaya gelmiştir. 1224/1809 yılında irşad makamına oturarak 1257/1841 yılında vefat eder. Bu zat da tahsilini yaparak tadrise meşgul olmuştur. Hayatının bir kısmını Talebân'ın Kırık köyünde ve bir kısmını da Kerkük'te geçirmiştir. Şeyh Ahmed on bir tane erkek çocuk yetiştirmiştir. Bunlar: Abdülkerim, Abdülfettah, Muhyiddin, Abdülğafur, Muhammed Salih, Muhammed Ârif, Abdülaziz, Hüseyin, Abdülkadir, Abdurrahman Hâlis ve adını bilmediğimiz bir oğlu.⁵

Kerkük ve civar köylerde yaşayan Talebânî aşiretinin bize; Şeyh Hâlis, Şeyh Fâiz ve Şeyh Rıza gibi değerli şairler kazandırması edebiyat tarihimizde önemli bir olay sayılır. Şeyh Abdurrahman Hâlis'in oğlu Şeyh Rızâ'nın şöhreti bütün Irak'ı kaplamış ve daha da geniş bir sahaya İran ve Türkiye'ye kadar yayılmıştır. Onun bu şöhreti şiirlerindeki kuvvetli bedahet ve hicivlerindeki üstünlüğünden ileri gelmektedir. Babası Abdurrahman Hâlis ise, daha büyük bir şöhretin sahibidir. Şu kadar ki, Şeyh Rızâ'nın şöhreti dili; babasının ise gönü sayesinde olmuştur. Bu da demektir ki, Şeyh Rızâ'nın tanınması, kullandığı sözlerinde, babasınınki ise sözlere can vermesinde aranmalıdır. Abdurrahman Hâlis'in gerçek hüviyeti söylediği şiirlerin lafızlarında değil, doğrudan doğruya o şiirlerin içli bir gönülden fıskırmasıyla belirlemektedir. Şeyh Hâlis, tasavvufun ince vasıflarını taşıyarak, derin manasını parlak manzumeleriyle anlatmaya çalışmış ve adını Türk eserlerine geçiren Kerkük'ün bu güne değin yetiştirdiği en büyük mutasavvıfı sayılmıştır.⁶

Şeyh Abdurrahman Hâlis ilk tahsilini bu şehirde yaptıktan sonra Süleymaniye'li meşhur Şeyh Kâk Ahmed ile birlikte medrese tahsiline başlamıştır. Daha sonra Bağdat'a giderek orada tanınmış âlim Şeyh Ruzbihânî yanında tahsilini bitirerek ilmî icazet almış ve Kerkük'e dönerek babasının hizmetinde ibadetle meşgul olmuştur. Şeyhin henüz genç yaşta olgun bir tahsil

⁴ Terzibaşı, a.g.e., s.49-50.

⁵ Yunus Ayten, "Şeyh Ahmed et-Talebânî el-Kerkükî", *Sahabeden Günümüze Allah Dostları*, Şule Yayınları, İstanbul 1996, IX, 91-92; Terzibaşı, a.g.e., s.50-51.

⁶ Terzibaşı, a.g.e., s.47-48.

gördüğünü, ilmî ve edebî başarısını 1231/1816 yılında daha on dokuz yaşlarında iken Arapça bir eseri mükemmel olarak Türkçe'ye çevirmesinden anlıyoruz. Şiirde Hâlis mahlasını kullandığı halde lakabının “müfevvid billah” (işlerini Allah Teâlâ'ya havale eden) olduğunu kendi eserlerinde belirtmektedir. Hanefî mezhebine salık olan Şeyh Hâlis, ayrıca Kâdirî tarikatına mensup oluşu ve Hâlisiyye şubesinin kurucusu olarak da tanınmıştır.⁷ Kâdirî tarikatının esmâ-i seb'a ile icrâ edilen seyr ü sülûk usulünü kelime-i tevhid ve lafzâ-i celâl'e hasr ettiği bilinmektedir.⁸

Öte yandan iki meşihat makamına oturmakla da zülcenaheyn unvanını almıştır: Babasının samimi dostu olan Şeyh Ma'rûf Köse şöyle demiştir: “Ya Şeyh! Allah Teâlâ bizi bu dünyada evlattan mahrum bıraktığı halde size on bir tane erkek evlat ihsan buyurmuş, şeran zekât lazım gelmez mi?” Şeyh Ahmed, şeyhinin ne demek istediğini anlayarak oğlu Şeyh Abdurrahman'ı hizmetine verir. Şeyh Ma'rûf vefatının yaklaşması üzerine şeyhlik hırkasını Şeyh Abdurrahman'a giydirerek şeyhliği ona devreder. Bunun üzerine Abdurrahman Hâlis babasının yanına döner. Vefatının akabinde irşad makamına oturur. Bundan sonra bütün ömrünü Kerkük'te geçirir. Şeyh Ahmed devrî Kerkük şairlerinden Kasımî yazdığı bir kasidesinde hem Şeyh Ahmed'i, hem de oğlu Şeyh Hâlis'i uzun uzadıya meth etmiştir.⁹

Kerkük'ün en tanınmış mutasavvıfı olan şeyhimizin şöhreti ve nüfuzu mahallî sınırları aşarak, imparatorluk topraklarına yayılmıştır. Mensup olduğu Kâdirî tarikatının Kerkük'te önderliğini yapan Abdurrahman Hâlis'in temiz kalpli, ince görüşlü, şeyhlik makamını hakkıyla dolduran ve pek olgun bir mürşid olarak halkın üzerinde olağanüstü tesir bırakan bir kişiliğe sahip olduğu bilinmektedir. Tekkesinde her gün yüzlerce fakir, yoksul ve kimsesiz insanı doyurmuştur. Taşındığı önemli vasıflardan biri de, meclisine gelen insanların varlıklısını ve yoksulunu aynı gözle görmesi idi. Bu bakımdan mensubu olan kişiler arasında valiler, paşalar ve üst düzey kimseler çoktu. Sultan Abdulmecid'in haremî Sultâne Hatun, gördüğü rüyaların tesiriyle Şeyh Abdurrahman Hâlis'in

---

⁷ Yunus Aytan, “Ziyâüddin Abdurrahman Hâlis Talebânî”, *Sahabeden Günümüze Allah Dostları*, IX, 129; Hüsamüddin b. Molla Ömer, “*el-Enfâsu'r-Rahmaniyye fî Silsileti'l-Kadirîyyeti't-Talebâniyye*”, Kerkük 1973'ten naklen; Terzibaşı, a.g.e., 51.

⁸ Vicdânî, a.g.e., s.136; Abdülbaki Gölpınarlı, “Hâlisiyye”, *Türk Ansiklopedisi*, Milli Eğitim Basımevi, Ankara 1970, XVIII, 391.

⁹ Terzibaşı, a.g.e., 52, 54.

mürîdesi olmuş, ona karşı büyük bir sevgi ve hürmet beslemiştir. Nitekim İstanbul müzelerinde saklı bulunan bir *Buhârî-i Şerif* kitabını mühürleyerek aralarında Hazret-i Peygamber (s.a.v)'in mübarek sakal-ı şerifinin de bulunduğu hediyelerle birlikte Kerkük'e göndermiş ve irâde-yi seniyye ile Şeyh'e yüz kuruş aylık bağlamıştır.¹⁰

17 Zilkade 1264 Cemâziye'l-Ahir 1262 Rûmî tarihli irade-i seniyyede belirtildiğine göre Şeyh'in postnişini bulunduğu Gavsıyye Hângâhının fakirlere ve yolculara açık bulunur ve her akşam tekkede birkaç yüz derviş ve seyyah eksik olmazdı. Bu vesile ile Şeyh Abdurrahman tarafından verilen dilekçe üzerine "taamiyye" namıyla Bağdat Şeyh Abdülkadir Geylânî vakfı bakiyesinden ayda beş yüz kuruş şairimizin emrine tahsis edilmiştir. Aynı iradeden anlaşıldığına göre Şeyh'in önceden aylığı bin beş yüz kuruşa iblağ edilmiş ve camiin hizmeti için de beş yüz kuruş maaş bağlanmıştır. Bu tahsisler Sultan Mecid devrinden başlayarak çeşitli münasebetlerle yapılmıştır. Bütün bunlardan başka tekkeye devamlı olarak halk tarafından nezir ve bağış yoluyla hayli para ve eşyalar verilmiştir.¹¹

Şeyhliği maddî bir hayat sürmeye vesile saymayan Abdurrahman Hâlis taşıdığı mahlasın hakiki sahibidir. O, halkın tekkeye bağışladığı ihsanları yoksullar arasında pay eder, tekkeye devlet tarafından tahsis edilen para ile de aç ve perişan kimseleri doyururdu. Kendisinin tam bir kanaat içinde yaşadığı herkesçe bilinirdi.¹²

Şeyh Abdurrahman hakkında halk arasında olağanüstü menkıbeler yayılmıştır. Bunlar çok olmakla beraber Haydarîzâde İbrahim Efendi'nin "*Tasavvuf Mecmuası*"nda dile getirdiği bir hadiseyi burada zikredeceğiz: Bu olay Şeyh Hâlis'in ne kadar açık görüşlü ve fikir hürriyetine saygı gösteren münevver bir insan olduğunu yakinen göstermektedir. Tekkede sabah ve akşam yemeklerinde her zaman din ve fırka gözetilmeden birçok muhtaç kimseler bulunurdu. Bir defa tekkeye misafir olarak gelen bir Mecusî'nin kendine has dinî merasimi tekke içerisinde yaptığını görenler, onu tekdir ederek tekkeden çıkarmak istediklerinde Şeyh Hâlis mani olur ve onun istediği gibi dinî ayinini yapmasını temin eder. Şeyhin tarikattaki nüfûz sahası Kerkük'ten başka Irak'ın birçok şehir ve kasabalarına ve hatta Anadolu'nun birçok yöresine yayılmıştır.

¹⁰ Saatçi, a.g.e., VI, 350.

¹¹ Terzibaşı, a.g.e., s.53.

¹² Terzibaşı, a.g.e., s.53-54.

Nitekim Sivas, Amasya ve Tokat vilayetlerine Kâdirî tarîkatını ilk yayan zat Şeyh Mur Ali Baba Kerkük'te Abdurrahman Hâlis'ten icazet almıştır.¹³

Şeyh Hâlis her sene Bağdat'a gider, Kâdirî Hângâhı'nda icra edilen devrân zikrini idare eder, diğer Kâdirî tekkelerinde yapılmadığı halde, Geylânî'nin tekkesinde alışılmışın dışında kudüm ve benzeri mûsikî aletlerini çaldırır. Bazı mutaassıp tarikat mensupları rahatsız olup, Bağdat Seccadesi İrşad Şeyhine başvurup: “Abdurrahman Hâlis'in Hz. Pîr'in makamında kudüm çaldırmasına niçin izin veriyorsunuz? Büyük dedenizin aziz ruhunun rahatsız olmasından endişe etmiyor musunuz?” demişler, Geylânî'nin torunu ve aynı zamanda Kâdirî Şeyhi olan Nakîbü'l-Eşrâf Seyyid Ali Efendi'den şu cevabı almışlardır: “Ben sultan ile veziri arasına giremem.”¹⁴

Şeyh Hâlis'e özel bir kurye ile mektuplar göndererek, tarikatının yayılması için halifelerinden birisinin Sivas'a görevlendirilip gönderilmesini istemişler ve isteklerini defalarca tekrarlamış iseler de, Hz. Şeyh halifelerinden hangisine teklif etse: “Biz şeyhimizin huzurunda hizmetten ayrılmayız. Bizi bu şereften mahrum etmemesini de kendisinden istirham ederiz” demişler. Şeyh kendisine aşk derecesinde bağlı olan halifelerini üzmemek istemediğinden Sivas'luların isteklerini tehir etmiş, isteklerini tekrar ettikleri bir sırada, bir gün Kerkük'te kıyafet ve meşrebi itibarıyla kalender karakterli bir zat görmüş: “Buraya gel!” demiş ve onu o anda irşad edip hilafete eriştirerek, Sivas'ta hizmetle görevlendirmiştir. O kalender meşrep kişi Mûr Ali Baba'dır. Şeyhinin emri üzerine bu kişi: “Peki Efendim. Fakat Sivas'ın neresinde tarikatı yaymaya çalışacağım?” diye sormuş, O da “Neresi rast gelirse orada.” cevabını vermiştir. Sivaslılar tekrar Şeyhe halife göndermesi için başvurunca, “Gönderdim, arayın bulun” cevabını almışlar ve sonunda Mûr Ali Baba'yı bulmuşlardır. Hz. Şeyhin emri üzere, çalışkanlığı sebebiyle Farsça'da karınca anlamına gelen “Mûr Ali” ismi “Nûr Ali” şeklinde değiştirilmiş ve bu isimle meşhur olmuştur. Türbesi Sivas'ta yapımına muvaffak olduğu Hângâhın içindedir.¹⁵

Şeyh Hâlis 1262/1846 yılında Kerkük'te bulunan tekke içindeki minareli camiye yaptırmıştır. Bir ibadet yuvası olan bu tekkeyi aynı zamanda o bölgenin

¹³ Vicdanî, *Tomâr-ı Turûk-ı Aliyye*, s.60, *Tarîkatler ve Silsileleri*, haz. Gündüz, s.138-139; Terzibaşı, a.g.e., s.54.

¹⁴ Vicdanî, a.g.e., s.58; *Tarîkatler ve Silsileleri*, haz. Gündüz, s.136-137.

¹⁵ Vicdanî, *Tomâr-ı Turûk-ı Aliyye*, s.60; a.mlf., *Tarîkatler ve Silsileleri*, haz. Gündüz, s.138-139.

edebiyat ve dinî mûsikî merkezi haline getirmiştir. Nitekim Kerkük'ün tanınmış makam-şinasları burada dinî havalar ve yerli hoyratlar terennüm ederler. Başka illerden gelmiş olan sanatkârlar da yine burada kendilerini gösterilerdi. Usta bir oyuncu olan Molla Veli ve masum hoyratlarıyla tanınan Hame Pîr gibi eski ses sanatkârlarımız hep şeyhin himayesinde yetişmişlerdir. Şeyh Hâlis 1275/1858 yılında 63 yaşında olduğu halde vefat etmiş, vasiyeti üzerine Tekke'de aile mezarlığına defn edilmiştir.¹⁶

Abdurrahman Hâlis Talebânî'nin, Ali, Abdülkadir, Abdülvâhid, Rızâ ve Hasan isminde beş erkek evladı; Fatma Han, Esmâ Han, Amîne Han, Hanife Han, Kibriyâ Han ve Halime Han olma üzere altı da kız evladı olmuştur.¹⁷

Şiiri ve Tesiri:

Abdurrahman Hâlis Talebânî Türkçe, Farsça ve Arapça olmak üzere üç dilde şiir yazmıştır. Arapça şiirleri pek az olmakla beraber üslup ve eda bakımından tanınmış şair Fuzûlî'nin Arapça şiirleri ile aynı seviyededir. Şiirlerinin hemen hepsi istisnasız olarak tasavvufî mahiyette olup edebî sanat bakımından büyük bir kıymet taşımakla beraber manevî tesiri itibariyle halk kitleleri arasında geniş bir yankı uyandırmıştır. Nitekim şiirinin büyük bir kısmı halk tarafından sevilerek ezberlenmiştir. Fuzûlî ve Hâfız gibi tanınmış büyük şairlerin edebî; akide bakımından da Celâleddîn Rûmî ve başka İslâm sufilerinin tesiri altında kalarak yazdığı şiirleriyle fenâfillah nazariyesini belirtmeye çalışmıştır. Şiiri kalite bakımından Kerkük şiir tarihinde birinci sınıf şairlerin şiirleriyle aynı seviyededir ve kendinden sonra gelen şairler üzerinde derin izler bırakmıştır. Şiirini tahmis, tanzir ve taklid eden şairlere her zaman rastlandığı gibi hakkında medhiyeler yazmış birçok şairlere de tesadüf edilmektedir. Bu arada yukarıda adı geçen Abdülkadir Gulamî, şairimiz hakkında bir medhiye yazmış ve Farsça bir şiirini de tahmis etmiştir. Şeyh Hâlis'in kendi yazdığı şiirleri, yaptığı tahmislerinden daha parlak sayılır. Nitekim tahmisleri külfetli olup tahmis edeceği şiirlerin seviyesine ulaşamamaktadır. Dil bakımından Osmanlı Edebiyatının kuvvetli tesiri altında kalan Hâlis aynı zamanda Fars Edebiyatının tesirine fazlaca kapılmıştır ki, bu sebepten şiirlerinde yerli şivenin izleri pek görülmemektedir.¹⁸

¹⁶ Hüseyin Vassâf, *Sefîne-i Evliyâ*, çev., Mehmet Akkuş-Ali Yılmaz, Seha Neşriyat, İstanbul 1990, I, 130; Terzibaşı, a.g.e., 52-53; Azamat, "Kadirîyye", DİA, XXIV, 134.

¹⁷ Ayten, "Ziyâüddin Abdurrahman Hâlis Talebânî", *Sahabeden Günümüze Allah Dostları*, IX, 131.

¹⁸ Terzibaşı, a.g.e., s.55.

Hayderî-zade İbrahim Efendi, *Tasavvuf* isimli mecmuaya yazdığı makalede şunları kaydetmektedir:

“Şeyh Abdurrahman Hazretleri, meâliyyât-ı sofîye ile meşgul oldukları zaman o kadar teâlî ederlerdi ki lisân-ı hakikat-beyanları:

‘Ben o kuşum ki her akşam ve seher vakti sesim arşın dâmından gelir’ fahriye-i ârifânesiyle terennüm-sâz olur, bir yüce mertebeye yükselirdi. Yârânıyla hem-bezm-i sohbet oldukları zamanlar dahi o kadar rind ve hoş-beyâna ve o kadar fesahât-ı lisan ve hürriyet-i vicdana mâlik idiler ki, “*Ey Örfî iyi ve kötülerle öyle arkadaşlık et ki, Müslüman ölümünden sonra seni zemzemle yıkasın, Hindû ise seni yaksın.*” Düstûr-i ahlakiyesiyle âmil olduğu her hal ve tavrından nümâyân olurdu. Hângâhlarında nevâle-çîn-i âtâyâ olan birkaç fakir meyanında gayr-i müslimlerden de birçok muhtaçlar bulunurdu. Sehâ ve keremde, “*Nazar sahiplerinin önünde Süleyman’ın mülkü ayak bağı oldu, belki de mülkten azâd olan o Süleyman’dır*” beytini mîsdâk alıp nazarlarında mal ve dünya metanın zerre kadar meziyet ve kıymeti yoktu. Fakr u zaruret sahiplerine verecek parası bulunmadığı zamanlar esbâb-ı alâyıktan saydığı elbiseden bile tecerrüde ihсан ederlerdi.

Fenn-i şiirde dahi fevkalade bir kudrete malik idiler. Şiir mecmuasının mütalaasından anlaşılabilceği üzere meslek-i şiirde en ziyade Mevlânâ Celâleddîn Rûmî, Nûr-i Ali ve Mağribî gibi büyük sufi şairlerinin mesleklerine ittibatı daha ziyade tercih eylediklerinden şiirleri baştanbaşa hakikat zevkiyle doludur. Şeyh Abdurrahman Efendi’nin, âlem-i hakikatın ne kadar büyük bir merd-i kâmilî olduğunu anlayabilmek için vaktinin büyük âlim ve ediplerinden Kadı Hüseyin-i Berzencî’nin müşarunileyh hakkında Kerkük’ten Süleymaniye’ye yazdığı aşağıdaki beyitlerle istişhâd ederim: “*Gördük ki, tekkenin sedirine yoksulluk mesnedi üzerindeki bir emir gibi bir pîr oturmuş. Onun mum gibi parlayan güzelliğinden bütün cemiyet aydınlanmış. O baştan ayağa kadar Zühre gibi nurdur; sanki mutluluk mayasıdır. Onun yüzünü yas tutar gibi görseler, onun gönlü ve canı üzerine mutluluk oturur. Ay, elinde kâse olan Hindûlar gibi onun kapısı eşiğinde dilencilik yapar. Bugün dost ve düşmanın önünde açıktır ki Talebân’ın Şeyhi odur.*”¹⁹

---

¹⁹ Hayderî-zâde İbrahim Efendi, “Şeyh Abdurrahman Hâlis Talebânî”, *Tasavvuf Cerîde-i Usbuîyyesi*, Sayı: 4-5; İbnü’l-Emin Mahmud Kemal Inal, *Son Asır Türk Şairleri (Kemâlî’ş-*

Eserleri:

Abdurrahman Hâlis'in bildiğimiz bütün eserleri basılmıştır. Bu eserler şöylece sıralanabilir:

Dîvân: Dostlarının teşvik ve arzusu üzerine 1250/1834 yılında Türkçe ve Farsça şiirlerinden oluşmuş bu *Dîvân* iki defa basılmıştır. Birinci basımı Bağdat Valisi Gözlüklü Reşid Paşa'nın oğlu Sadâret Mektubî Kalemî hulefasından Rüşfî Beyin yardımıyla Zilhicce 1284 yılında Hattat Ali Sadık Hoca tarafından yazılarak İstanbul'da Rıza Matbaası'nda basılmıştır. *Dîvân*'ın sonunda basım tarihini gösteren Farsça bir manzume vardır. Abdurrahman Hâlis'in *Dîvânı* ile *Kitabü'l-Meârif fî Şerh-i Mesnevî-i Şerif* isimli eseri birlikte basılmıştır. 1-25 sayfalar arası Mesnevî Şerhi; 25-65. sayfalar arası ise *Dîvân*'ından ibarettir. Bu *Dîvân* ikinci defa Kerkük'lü Şeyh Muhammed Cemil Talebânî'nin yardımıyla Rebiü'l-Ahir 1367/1948 yılında Tahran'da Âftâb Matbaasında "*Cezbe-i Aşk*" adıyla basılmıştır.

Kitabü'l-Meârif fî Şerh-i Mesnevî-i Şerif: Mevlânâ Celâleddîn Rûmî'nin Mesnevî'sinden on sekiz beytin Farsça olarak nazmen şerhinden ibarettir. Buna sonradan iki beyit daha ilave edilerek yirmi beytin şerhi yapılmıştır. Kitap, şairin *Dîvân*'ı ile birlikte yayımlanmıştır. Bu risale 1326 yılında vefat eden Musul Mektupçusu Hasan Tevfik tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir. Henüz yayımlanmamış olan tercüme mütercimim aile efradı yanında bulunmaktadır.

Behcetü'l-Esrâr Tercümesi: Şeyh Abdülkadir Geylânî'nin menkıbelerini içine alan bu kitap aslen Şeyh Nur Ali Bahş tarafından Arapça olarak yazılmış, Şeyh Abdurrahman tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir. Tercümeyi, babasının arzusunu yerine getirmek gayesiyle yaptığını açıklayan Şairimiz kitabın önsözünde 1231/1816 yılının Rebiü'l-Evvel ayında tercümeğe başladığını söylemektedir. Kitabın sonunda ise, tercümenin Rebiü'l-Ahir 1230/1815 tarihinde bittiğini kayd etmektedir ki bu herhalde matbaa yanlışlığından ileri gelmiş olsa gerektir. Hakikatte 1231/1816 yılını kabul etmek daha doğru olur. 186 sayfadan ibaret olan bu kitap 1302/1885 yılında Kerküklü Müderriszâde Muhammed Said Efendi tarafından İstanbul'da Mahmud Bey Matbaasında bastırılmıştır. Son zamanlarda Mustafa Necati Akın'ın yeni harflerle yayımladığı *Behcetü'l-Esrâr*'ın tercümesi tamamen Şeyh Abdurrahman Hâlis'in yapmış olduğu tercümenin bir

---

Şuarâ), Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara 2000, II, 800vd; Vassâf, a.g.e., I, 130.

tıpkı basımı olup bazı Arapça ve Farsça sözcük ve deyişlerin değiştirilmesi veya kısaltılması suretiyle meydana getirilmiştir. Mustafa Necati, kitabın önsözünde, Şeyh Abdurrahman'nın eserini gördüğünü ve anlaşılması güç bir dille yazıldığını ifade ederek bu yüzden tercüme yapıldığını belirtir.²⁰

Nesri ve Örnekleri:

Hâlis'in bugün elimizde bulunan Türkçe ve Arapça nesirlerinden anladığımıza göre o her iki dilin ana kaidelerini ve edebî hususiyetlerini kavramış seyyal bir kaleme sahip bir yazardır. Türkçe *Behcetü'l-Esrâr* tercümesini yazdığı çağda henüz on dokuz yaşına varmış olan Hâlis'in üslubu bu bakımdan zaman ve zemine göre sade ve kuvvetli sayılabilir. Şiirinin aksine olarak nesri yerli şive deyişlerinin tesirinden kurtulamayarak bu bakımdan da ayrı bir özellik taşır. Bir fikir edinmek üzere Türkçe nesirlerinden örnek bir parçasını aşağıya alıyoruz:

Türkçe nesrinden: Şeyh Şemsüddin b. Abdülvahid'den ve bazı meşâyıhtan mervidir ki, bir avrat Şeyh Abdülkadir Geylânî Hazretlerinin huzuruna çocuğunu getirip “Ya Seyyidi! Bu benim oğlumdur. Cenab-ı devlet-meabınıza kesret-i muhabbeti derkâr olduğundan ben kendi hakkımdan fî sebilillah keff-i yed edip onu sana bahş eyledim” dediğinde, Cenab-ı Şeyh ol ferzendeyi takbil ederek halvet-nişin edip sülûk-i mücadeleye tayin buyururlar. Bir gün kaid-i şevk o acuzenin 'inân-ı iradetin didâr-ı ferzendine cezb etmekle dâhil-i halvet olup oğlunu tesir-i cu'den zaif ve nahif olarak ve yanında bir arpa ekmeği vaz olunmuş müşahede etmekle o ekmeği ahz ederek huzur-ı şeyhe varıp, gördü ki, Şeyh Horoz kebabı tenavül etmekle üstühuvanları tabakta cem olmuş. Ol acuze, “Ya Şeyh! Ben ferzendemi sana böyle mi siparis kıldım ki, sen Horoz büryanı ekl edip, benim oğlum hubz-ı şağr tenavül ederek elem-i cu'dan bu resme zerd ve lâgar (zayıf ve solgun) ola” dedikte, Cenab-ı Gavsîyyet-penâh Hazretleri ol üstühuvanlara nazar ederek “kum biiznillah” demegin Horoz zinde olarak kalkıp sayha çekmeye başladı. Ol zaman Şeyh Acûzeyeye, ne zaman senin ferzendenin bu

---

²⁰ İnal, *Son Asır Türk Şairleri*, II, 799; Bursalı Mehmed Tahir Bey, *Osmanlı Müellifleri*, Matbaa-i Amire, İstanbul 1333, I, 131; Tuman, a.g.e., I, 243; Terzibaşı, a.g.e., s.57-58; Abdullah Develioğlu, *Büyük İnsanlar (3000 Türk ve İslâm Müellifi)*, Demir Kitapevi, İstanbul 1973, s.23; Bayram, Ali-Sadi Çöğenli, *Seyfettin Özege Bağış Kitapları Kataloğu (Kitap Adına Göre)*, I-VI, Atatürk Üni. Basımevi, Erzurum, 1980. II, 369; V, 19; VI, 50.

mertebeğe vasıl olur ise, ne hâhiş (isterse) ederse tenavül etsin (yesin) deyü buyurdular.²¹

Oğluna hitap ederek yazdığı Arapça nasihatnamesinden çıkarabildiğimiz netice onun bu dilde eski bir üslup kullanmakla beraber, yazısının lekesiz ve yanlışsız olduğunu göstermektedir. Seciye²² yakın kısa cümleleriyle yazısı hutbe usulünü andırır.²³ Abdurrahman Hâlis'in vefatına yakın oğlu Şeyh Ali'ye yazmış olduğu nasihâtnameşinin tercümesi aşağıdadır:

“Ey Evladım, senin Allah Teâlâ'dan sakınman ve ona itaat etmen gerekir. Allah'tan başka hiç kimseden korkma ve ondan başkasından bir şey bekleme. Bütün ihtiyaçlarını ona havale et ve ondan iste. Allah'tan başkasına ülfet etme. Ondan başkasına itimad etme. Din-i İslâm'ın sınırlarını muhafaza etmeni sana tavsiye ediyorum. Allah Teâlâ seni ve bütün Müslümanları muvaffak kılsın. Bilesin ki, tarikatımız Kur'ân-ı Kerim ve sünnete, gönlün selametine; nefsin ve elin cömertliğine; yüzün güleçliğine; hayrı yayıp çoğaltmaya; cefayı defetmeye; eziyetlere katlanmaya ve ihvanın hatalarını görmemeye dayanmaktadır. Sana fakrı korumanı, kardeşlerinle iyi geçinmeni, din işlerini terk etme hususu hariç husumeti terk etmeni ve başkalarını kendi nefesine tercih etmeni tavsiye ediyorum. Tasavvuf, kıl u kâl değildir, ancak o açlığa sabır, dünyayı terk, şehvetleri kesmektir. Sana ihlâs gereklidir, o da halkı unutup devamlı olarak Hakk'ı görmektir. Fakirlere hizmet etmelisin. Bu da üç şeyle olur: tevazu, güzel ahlak ve cömertlik. Bunlar benim, sana, kardeşlerine, mürid ve fakirlerden (Allah Teâlâ bunların sayılarını çoğaltsın) bunu işitenlere vasiyetimdir. Allah Teâlâ bizleri ve sizleri burada açıklanan hususları yerine getirmeye muvaffak kılsın. Amin.”²⁴

---

²¹ Terzibaşı, a.g.e., s.59-60; Şeyh Şemseddin bin Abdülvahid ve bazı şeyhlerden rivayet edilir ki: Bir kadın, Hazret-i Şeyh Abdulkadir'e oğlunu getirip, “Ey efendim, bu benim oğlumdur. Yüce yaradılışınıza, sevgisinin şiddeti bilindiğinden ben kendi hakkımdan Allah için vazgeçip, onu sana bağışladım” deyince şeyh hazretleri çocuğu öperek yalnız bıraktı ve nefsini köreltmesini istedi. Bir gün oğlunu görmek arzusuyla onun yanına varan kadın, onu açlıktan zayıflamış ve güçsüzleşmiş, önünde de bir parça arpa ekmeği olduğu halde bulur. O ekmeği alarak, şeyhin huzuruna varınca onu kemikleri bir tabakta yığılmış horoz kebabı yerken bulur. Kadın, “Ey şeyh, sen horoz kebabıyla doyarken, oğlum arpa ekmeği yiyerek, açlıktan sararıp solsun diye mi, onu sana emanet ettim” der. Bunun üzerine şeyh hazretleri o kemiklere bakarak “Allah'ın izniyle kalk” deyince horoz canlanıp ötmeye başlar. O zaman şeyh, kadına “Ne zaman senin oğlun bu mertebeye erişir ise, o zaman ne isterse yesin” diye buyururlar. (Saatçi, a.g.e., VI, 351.)

²² Nesirde yapılan کافیye

²³ Terzibaşı, a.g.e., s.60.

²⁴ Terzibaşı, a.g.e., s.61.

Türkçe Şiirlerinden Örnekler:

“Safây-ı kalbe hüsn ü âlem ârâdan cilâ göster
Cefâ-yı derd-i hirci nur-i vaslından devâ göster

Cemâlin saykalından sil gubâr-ı dîde-i kalbin
Visâlin görmeye âyine-i gîtî-nümâ göster

Vefâda ben ezelden etmişim peyvendini mîsâk
Kerem kıl sen inâyet kûşesinden bir vefâ göster

Kemâl-i sırr-ı hüsnün devr ider zerrâtı âlemde
Bize ol sırrı görmekçün likâdan bir ziyâ göster

Harabât ehlinin bezminde câm-ı vasldan cânâ
Bu gamlı müflîse bir cürâdan nur-i likâ göster

Vücûdum lücce-i esrâr-ı aşkından fenâ görmüş
Likânın pertevinden ol fenâdan bir bekâ göster

Eritmiş pûte-i aşkında Hâlis kalbinin mîsin
Haber vermek için iksîr-nazardan kimyâ göster.”²⁵

“Aşk olub rûz-i ezelden sâkî-i peymânemiz
Âlemi kavgâya salmış na’râ-ı mestânemiz

Âlem-i cândan şarâb-ı vasldan mest olmuşuz
Sırr-ı vahdetdir hemîşe bâde-yi meyhânemiz

Mazhar-ı nûr-i cemâlin kıbledir âşıklara
Ol cemâlin pertevinden ka’bedir puthânemiz

---

²⁵ Abdurrahman Hâlis Talebânî el-Kerkükî, *Kitabü'l-Meârif fî Şerh-i Mesnevî-i Şerif-Divân*, Rızâ Efendi Basımhânesi, İstanbul 1284, s.60; Terzibaşı, a.g.e., s.64.

Matla'ı her zerreden tâbân olubdur âfitâb
Aşk çeşmiyle temâşâ eyleriz cemhânemiz

Rind ü rüsvây-ı kalender-meşreb olduk aşkdan
Âlemi baştanbaşa tutmuş bizim efsânemiz

Şem'a vü gül çünkü mazharlardır ol cânâneye
Gönlümüz bülbül olub cânlar olub pervânemiz

Dâm-ı zülfün dâne-yi hâlin olub zincîrimiz
Yoksa yokdur âlem-i dünyâda âb u dânemiz

Nice yıllardır ki Hâlis hicr ile zulmettedir
Şimdi feyz-i vasldan rûşen olub kâşânemiz.”²⁶

“Bu kimdir şevketiyle rahş-ı nâr üzre suvâr olmuş
Sanursun cilvesinden kim kıyâmet âşikâr olmuş

Külâhın kec koyub perçemlerin ruhsâra dağıtmış
Gül üzre sünbülîstânda aceb bir nev-bahâr olmuş

Kadi bir servdir kim gülşen-i hüsne safâ vermiş
Ana erbâb-ı aşkın gözyaşından cûy-bâr olmuş

---

²⁶ Kerkükî, *Dîvân*, s.58; İnal, *Son Asır Türk Şairleri*, II, 802-803; Saatçi, a.g.e., VI, 350; Terzibaşı, a.g.e., s.64-65; Saki (içki dağıtıcısı), yaratılış gününden beri aşk, şarap kadehimiz olup, sarhoşluk naralarımız âlemi kavga içinde bırakmış. Can âleminden (ruhlar dünyasından) kavuşma şarabından sarhoş olmuşuz. Meyhanemizin şarabı her zaman birlik sırrıdır. Güzelliğinden saçan ışığın görüntüsü âşikârların kiblesidir. O güzelliğin aydınlığından ka'be ibadet yerimiz olmuş. Güneşin doğuşu her zerreden parlak olur. Toplantı evimizi aşkın gözüyle seyrederez. Aşktan rind ve kalender yaradılışlı serseri olduk. Bizim efsanemiz bütün cihana yayılmış. Mum ve gül, o sevgilinin ortaya çıkış şeklidir. (Ona) gönlümüz bülbül, canımız da pervane olmuştur. Saçının tuzağıyla beninin tanesi zincirimiz olmuş. Yoksa dünyâ-âlem içinde ne suyumuz ne de başka bir şeyimiz vardır. Nice yıllardır Hâlis, ayrılığıyla acı çekmektedir. Şimdi feyz ışığının dolmasıyla kulübemiz aydınlanmıştır. (Saatçi, a.g.e., VI, 350.)

Alıp meydân-ı hüsnü tuğ-i sancâğ-ı melâhatle
Sipâh-ı hûbîler üzre emîr-i nâmdâr olmuş

Seni Hâlis ne tenhâ sûz-i aşkın kalbi dâğ etmiş
Bu âteş içre çok erbâb-ı himmet dâğdâr olmuş.”²⁷

“Hûblar rûyinde aşkın âşikârâ eylemiş
Âşıkın çeşminden öz hüsnün temâşâ eylemiş

Rûyî üzre zülfü meşkînin selâsil bağlayıp
Âlemî dîvâne-i zincîr-i sevdâ eylemiş

Mevkib-i hüsnün sığınmaz âlem-i âfâkta
Ben acip kaldım gönülde nice mevâ eylemiş

Mâh-veşler suretinden gösterir ruhsârını
Her bakan âşıkları mecnûn u rüsvâ eylemiş

Aşk sevdâsında Hâlis ilm ü aklından geçip
Âferîn olsun bu kânûna ki inşâ eylemiş”²⁸

“Vuslat-ı yâr isteyen hicrâna katlanmak gerek
Merhem-i yâr isteyen peykâna katlanmak gerek

---

²⁷ Kerkükî, *Dîvân*, s.60; Terzibaşı, a.g.e., s.65-66; “Heybetiyle ateşten at üzerine binici olmuş olan kimdir. Onun görünüşünden kıyamet günü gelmiş sanırsın. Kûlahını eğri koyup, saçının perçemini yanağına dağıtınca, gül üzerinde sümbüllerden bir ilkbahar oluşmuş. Boyu, güzellik bahçesine safa vermiş bir servidir. Ona, âşıkların gözyaşından bir dere oluşmuş. Güzellik meydanını, güzellik sancağının tuğuyla alıp, güzeller ordusu başına şanlı bir komutan olmuş. Hâlis, aşkın ateşi, yalnız senin kalbini dağlamamış, bu ateşle pek çok himmet sahibi yaralanmıştır.” Saatçi, a.g.e., VI, 351.

²⁸ Kerkükî, *Dîvân*, s.61; Terzibaşı, a.g.e., s.66; İnal, *Son Asır Türk Şairleri*, II, 803.

Her kim ister aşk meydânında erlik göstere
Başını top eyleyip çevgâna katlanmak gerek

Gün gibi çekmek gerek her dem bulutlar kahrını
Ay gibi bedr olmaya noksâna katlanmak gerek

İster isen bir Züleyhâ-tal'at ile yâr ola
Yûsuf-ı Mısrî gibi zindâna katlanmak gerek

İster isen Hâlisâ kâminca ola her işin
Yâr-ı tab'-ı câhilü nadâne katlanmak gerek”²⁹

“Buhâr-ı âteş-i gamla gönül mirâtı jeng³⁰ oldu
Hayâl-i tîr-i müjgânım dile zahm-i³¹ frenk oldu

Cebîninde nedir çîn-i³² sitem Ey Rüstem-i âlem
Boyanmış gamzeler kana acep kimlerle cenk oldu

Nice tozlar kopardı rüzigâr-ı fitne-i devrân
Açılmaz çeşm-i giryânım cihan başıma teng³³ oldu

Nedir sende bu şerm u mestlik ey gözleri şehlâ
Kızarmış gül ruh u lâ'lin şarab-ı lâle-renk oldu

Ricâlar eyleyip kılsa niyâz-ı bûs-ı ruhsârın
Terahhüm eylemez Hâlis dil-i dildâr senk oldu.”³⁴

---

²⁹ Terzibaşı, a.g.e., s.66-67; Terzibaşı, bu gazelin Abdurrahman Hâlis'in *Dîvân*'ında bulunmadığını bir yazma mecmûâ'dan alındığını ifade etmektedir.

³⁰ Pas, kir, küf

³¹ Yara, tazyik

³² Kırışıklık, çatlak

³³ Dar, sıkıntılı

³⁴ Terzibaşı, a.g.e., s.68; Terzibaşı, bu gazelin Abdurrahman Hâlis'in *Dîvân*'ında bulunmadığını bir yazma mecmûâ'dan alındığını ifade etmektedir.

“Şâh-ı iklim-i velâyettir gürûh-ı Kâdirî
Râh-ı aşkda zü'l-keramettir gürûh-ı Kâdirî

Cümle erbâb-ı tarîkat bülbül-i şûrîdedir
Anlara bağ-ı letâfettir gürûh-ı Kâdirî

Dâmenin tutmuş bular Sultân Abdülkâdir'in
Mazhar-ı lutf u hidâyettir gürûh-ı Kâdirî

Gavs-i Muhyi'd-dîn ihya eylemiş dîn-i nebî
Revnâk-ı din-i risâlettir gürûh-ı Kâdirî

Küntü kenzen kapısını men aref miftâh ile
Feth eden şâh-ı velâyettir gürûh-ı Kâdirî

Dâhil ol var ol gürûha bî-teemmül Hâlisâ
Sâhib-i emn ü emânettir gürûh-ı Kâdirî”³⁵

Abdurrahman Hâlis'in İki Farsça şiirinin çevirisi şöyledir:

“Her nereye baksam gerçek maksadım senin yüzündür.
Fakat gözyaşı ile dolu iki gözümde hayalinden başka bir şey bulamam.
Hangi toprağa ibadet kasdı ile alnımı koysam
Taptığım ve maksadım sen, varlığım ve secde ettiğim sensin.
İster Mescid-i Aksa'da, ister rahiplerin kilisesinde olayım.”³⁶

“Sevgilinin cilvesi âşıkların yüzünü örtmüş değildir.
Fakat onun cihan halkına açıklanmasına izin yoktur.
Âşıklara her zerrenin cephesi bir Tûr dağı olur.
Sevgilinin güzelliğinin cilve yeri has Tûr dağı değildir.
Onun zat ve sıfatı cihanın güneşi gibi parlaktır.
Gerçi kendi uzaktır, ama ışığı uzak değildir.
Aşk sırrı virâne gönülde karar bırakmaz,

---

³⁵ Kerkükî, *Dîvân*, s.64; Terzibaşı, a.g.e., s.69.

³⁶ Vassâf, a.g.e., I, 131.

Mâmûr evin ortasında gizli hazine değildir.
Sevgilinin yolunda çok âşıklar canlarını kaybettiler.
Onun yoluna başını koyan yalnız Mansûr değildir.
Her kim ki, onun aşkıdan bir yudum içti,
Onun iltifatı gilmânın yüzüne ve hûrînin güzelliğine değildir.
Hâlis kendi kendine cân ile canân arasında perdedir.
Yoksa sevgilisi cân dan ve onun cân ı ondan uzak değildir.”³⁷

Abdurrahman Hâlis Talebânî'nin Şeyh Safvet Efendi tarafından tahmis edilmiş olan Türkçe dervişâne gazeli aşağıdadır:

Muhabbet âleminde kendi kendimden hicâb ettim
Açıldım cism ü cân-ı kalbime, bir bir itâb ettim
Tarîk-i aşkda bünyâd-ı hestîyi bî-türâb ettim
“Niğârâ! Mülk-i cismim kenz-i aşkın çün harâb ettim
Anı cânım yerine kalpden nâib-i menâb ettim.”

Açıldı perde-i zulmet niğârın tâb-ı rahşından
Gönül kandı tecellâ-yı cemâl-i feyz-i bahşından
Tecerrüd eyledim yek-ser cihânın arş u ferşinden
“Derûn-i sînemi pâk eyledim ağyâr nakşından
Gönül kâşânesin aşk-ı râhın içün müsteâb ettim”

Fenâ-yı aşka erdim cezbe-i vaslın semâından
Serâpâ gark-ı nûr oldum hicâbın irtifâından
Tutuştum serteser berk-ı cemâlin iltimâından
“Beyâbân-ı talebde pertev-i hüsnün şu'âından
Tenim baştanbaşa cevval-e-i mevc-i serâb ettim”

Şuûn-ı hilkati ser tâ be ser makdûr tut zâhid
Bu âlemde harâbât ehlini mağfûr tut zâhid
Şarab-ı nâba ger meyl eylesem ma'zûr tut zâhid
“Beni ol zümre-i mestânede mecbûr tut zâhid
Ki ben meyhânede pîr-i mugâna intisâb ettim”

---

³⁷ İnal, Son Asır Türk Şairleri, II, 804.

Bahâristân-ı dehri kapladığı âvâze-i gulgul
Ki yoktur ravzâ-i imkânda zülfün gibi sünbül
Gülistân üzre aksin gördü, şeydâ oldu hep bülbül
“Cihanın gülşenine gelmemiş hüsnün gibi bir gül
Anın-çün âlem içre aşk-ı hüsnün intihâb ettim”

Tutarsa âlem-i imkânı sît ü şöhretim n’olâ
Tasarrufta te’âlî etse feyz ü kuvvetim n’olâ
Rumûz-ı arş u ferşe vâkıf olsa fikretim n’olâ
“Cenâb-ı sakf-ı gerdüne erişse himmetim n’olâ
Ki ömrüm sarf-ı râh-ı bir şeh-i âlî-cenâb ettim”

Hakikatten cenâb-ı Pîr mey sundukda sahbâsın
Bitirdi safhâ-i hâtırda kıl ü kâl kavgâsın
Gözetme anda (Safvet) zevk-ı rûhânî temâşâsın
“Medâris içre (Hâlis) görmedim ben âşk sevdâsın
“Anın çün ilmimi meyhânedede rehn-i şerâb ettim.”³⁸

Abdurrahman Hâlis, Fuzûlî’nin aşağıdaki şiirlerini tahmis etmiştir.³⁹

³⁸ Kerkükî, a.g.e., s.57-58; Muhammed Sâdık Vicdânî, *Tomâr-ı Turûk-ı Aliyye*, haz. İrfan Gündüz, s.142.

“Nigârâ! Mülk-i cismim kenz-i aşkın çün harâb ettim
Anı canım yerine kalbde nâib menâb ettim
Derûn-i sînemi pâk eyledim ağıâr nakşından
Gönül kâşânesin aşk-ı râhın için müsteâb ettim
Beybân-ı talebde pertev-i hüsnün şuaından
Tenim baştanbaşa cevval-e-i mevc-i serâb ettim
Şarâb-ı nâbe ger meyl eylesem ma’zûr tut zâhid
Ki ben meyhânedede pîr-i mûgâna intisâb ettim
Cihanın gülşenine gelmemiş hüsnün gibi bir gül
Anınçün âlem içre aşk-ı hüsnün intihâb ettim
Cenâb-ı sakf-ı gerdüne erişse himmetim n’ola
Ki ömrüm sarf-ı râh-ı bir şeh-i âl-i cenâb ettim
Medâris içre Hâlis görmedim ben âşk sevdâsın
Anınçün ilmimi meyhânedede rehn-i şerâb ettim.” (Terzibaşı, a.g.e., s.67-68.)

³⁹ Tahmis: Bir şairin, başka bir şairin 2 mısradan oluşan beyitlerini, vezni ve manayı bozmadan, üslup özelliklerini de koruyarak 3 mısra ilave etmek suretiyle beşlemesidir. İktidarı ve şiir kudreti yetenler bir gazele olduğu gibi tahmis yazabilecekleri gibi, zevk icabı ya da takati yetmediğinden gazelin bir kısmına da tahmis yazabilir.

“Hayli demdir kim gam-ı âh-ı nedâmet bekleriz
Hânedân-ı aşkta künc-i selâmet bekleriz
Şâm-ı firkatte düşüp subh-i kıyâmet bekleriz
**“Nice yıllardır ser-i kûy-i melâmet bekleriz
Leşker-i sultân-ı irfânız velâyet bekleriz”**

Bahr-ı aşkında gönül emvâceden itme hazer
Aşkta her kimse baştan geçmese bulmaz zafer
Bağlarımız meyhânede sevdâ-yı hüsnünde meğar
**“Sâkin-i hâk-i der-i meyhâneyiz şâm u seher
İrtifâ-ı kadr için bâb-ı saâdet bekleriz”**

Râhat olmaz giceler gamdan dili-i meklûbumuz
Kan döküp sahrâ-yı gamda dide-yi meskûbumuz
Zevk-i aşk-ı yârdan gayrı değil mahbûbumuz
**“Cîfe-i dünyâ değil kerkes gibi matlûbumuz
Bir bölük ankâlarız kâf-ı kanâat bekleriz”**

Şükrulillah mahrem olduk mahzen-i esrârdan
Rûşen oldu dîde-i giryânımız dîdârdan
Uyku görmez çeşmimiz sevdâ-yı aşk-ı yârdan
“Hâb görmez çeşmimiz endîşe-i ağıyârdan
Pâsbân-ı genc-i esrârız muhabbet bekleriz”

Kays edip sahrâya saldı gayret-i aşkın bizi
Mest-i şeydâ eylemiştir şiddet-i şevkin bizi
Dûr edip zevk-i cihândan lezzet ü zevkin bizi

“Nice yıllardır ser-i kuy-i melâmet bekleriz
Leşker-i sultan-ı irfanız velayet bekleriz.”
iken, muhammes neticesinde
“Hayli demdir kim gam-ı ah-ı nedamet bekleriz
Hanedan-ı aşkta künc-i selamet bekleriz
Şam-ı firkatte düşüp subh-i kıyamet bekleriz
Nice yıllardır ser-i kuy-i melâmet bekleriz
Leşker-i sultan-ı irfânız velâyet bekleriz.” (Bkz: Ferit Devellioğlu, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik
Lügât, Aydın Kitapevi, Ankara 1995, s.1021.)

“Sûret-i dîvâr ediptir hayret-i aşkın bizi
Gayr-i seyr-i bâğ eder biz künc-i mihnet bekleriz”

Âşıkız envâr-ı hüsnün mazhâr-ı dilde görüp
Mesken-i me'lûfumuzdan hüsnünü seyre gelüp
Tâlibân-ı genc-i âşıkız cevher-i cândan geçüp
“Kârvân-ı râh-ı tecrîdiz hatar havfın çeküp
Gâhi Mecnûn gâhi biz devr ile nevbet bekleriz”

Sanma zahid bî-eserdir dîde-i giryânımız
Aştan hali değildir sîne-i büryânımız
Âteş-i aşk ile yanmış hâtır-i nalânımız
“Sanmanız kim geceler bî-hûdedir efgânımız
Mülk-i aşk içre hisâr-ı istikâmet bekleriz”

Berk-i hüsnünden nigârâ şule dünyâyı tutup
Şöhret-i avâz âşıkın kûh-ı sahrâ-yı tutup
Hâlis-i şeydâ tarîk-ı aşkda kanlar içüp
“Yattılar Ferhâd u Mecnûn mest ü câm-ı aşk olup
Ey Fuzûlî biz olar yattıkça sohbet bekleriz.”⁴⁰

“Öyle mahmûrum ki bilmem bâde-i hamrâ nedir
Cân nedir kendim neyim ibdâ-yı mâ inşâ nedir
Tâ ki medhûş olmuşam ben bilmezem uhrâ nedir
**“Öyle sermestem ki idrâk etmezem dünyâ nedir
Ben kimim sâkî olan kimdir mey-i sahbâ nedir”**

Mürğ-ı ruha zülf-i leylâdan yine dâm isterim
Çeşm-i mestinden safâ-yı kalb için câm isterim
Bilmezem ben kâmımı ger tab'ımı râm isterim
**“Gerçi canândan dil-i şeydâ için kâm isterim
Sorsa canân bilmezem kâm-ı dil-i şeydâ nedir”**

---

⁴⁰ Kerkükî, *Dîvân*, s.62-63; Fuzûlî, a.g.e., s.67; Fuzûlî, *Fuzûlî Dîvânı*, haz., Kenan Akyüz ve Arkadaşları, Akçağ Yayınları, Ankara 1990, s.190; Terzibaşı, a.g.e., s.70-71.

Aşktan müstazhar eyler âşıkâ fikr-i visâl
Fark kılmaz sadmet ü izz ü cemâl ile celâl
Âşık-ı şeydâya yeğdir lezzeti hier ü visâl
**“Vasldan çün âşıkı müstağnî eyler bir hayâl
Âşıkâ ma’şûktan herdem bu istiğnâ nedir”**

Vahdet içre kesret ü varlık gören ârif değil
Lezzet-i cânân için tâat kılan ârif değil
İlm-i hikmetle riyazâtlı olan ârif değil
**“Hikmet-i dünya vü mâ fihâ bilen ârif değil
Ârif oldur bilmeye dünyâ vü mâ fihâ nedir”**

Hâlisâ sît ü figânın doldurupdür âlemi
Nâle-i dilsûz-i zârın titretüpdür âlemi
Âteş-i âhın serâser yandırüpdür âlemi
**“Âh u efgânın Fuzûlî incudüpdür âlemi
Ger belâ-yı aşkta hoşnûd isen kavgâ nedir”⁴¹**

---

⁴¹ Kerkükî, *Divân*, s.61-62; Fuzûlî, *Leylâ İle Mecnûn*, haz., Necmettin Halil Onan, Maarif Basımevi, İstanbul 1956, s.262; Terzibaşı, a.g.e., s.62-63; “Öyle kendimden geçmişim ki ilahî feyz nedir bilmem. Can nedir, kendim neyim, ibda-yı ma inşa nedir bilmem. Öyle şaşırılmışım ki uhrâ nedir bilmem. Öyle mest olmuşum ki, dünya nedir idrak edemem. Ben kimim, aşk şarabını bana sunan kimdir, aşk şarabı nedir bilmem. Can kuşuna, sevgilinin zülfünden yine tuzak isterim. Kalp sefası için, mahmur gözlerinden, muhabbet kadehi isterim. Her ne kadar nefsimi ona ram etmek, istiyorsam da gönlümün arzusu nedir bilmiyorum. Sevgiliden, çılgın gönlümün arzusunu yerine getirmesini istiyorum, ancak. Sevgili, çılgın gönlün arzusu nedir diye soracak olsa bilemem. Kavuşma fikri, aşığa aşkıdan dolayı gelir. Aşık için, zillet ve izzet, cemel ve celal arasında fark yoktur. Çılgın âşık, vuslat ayrılığının lezzetini tercih eder. Sevgilinin hayali, aşığı sevgiliye kavuşmaktan müstağni kılar. Her zaman âşıkâ sevgiliden bu istiğna nedir. Vahdet âleminde çokluk ve varlığı gören ârif değildir. Cennet nimetleri için ibadet yapan ârif değildir. Felsefe ilmi ile meşgul olan ârif değildir. Dünya ve içindekilerin hikmetini bilen de ârif değildir. Ârif odur ki dünya ve içindekiler nedir bilmeye. Ey Hâlis! Ah u feryâd edişin âlemi doldurur. Ağlayan yanık gönlünün inleyişi âlemi titretir. Ahının ateşi baştanbaşa âlemi yandırır. Ey Fuzûlî! Ah edişin ve inleyişin âlemi mest etmektedir. Aşkın Kerbelâ’sında bulunmaktan hoşnûd isen bu kavgâ nedir.” <http://www.Halisiyye.com/kitaplar/Halis.pdf>

“Âteş-i aşkın fûrûzân olsa âşık nâr olur
Hüsnünü âyine-i dilde gören hûşyâr olur
Her zaman gördükçe âşık gözlerin humâr olur
“Hüsnün oldukça füzûn, aşk ehli artık zâr olur
Hüsn ne miktar olursa aşk ol mikdâr olur”

Cilve-i hüsnün gören âşıktır vü divânedir
Kâbe vü puthaneyi fark eylemez etvârdan
Zâhidâ men eyleme şeydâları dîdârdan
“Cennet için men’ eden âşıkları didârdan
Bilmemiş kim cenneti âşıkların dîdâr olur”

Bilmemiş vâiz ne mazhârdır olur aşk ehlinin
Yoksa her lahzâ salardı ehl-i aşka mislinin
Düşmese sevdâya bilmez kadr-i zevk-i vaslının
“Zâhid-i bî-hod ne bilsin zevkini aşk ehlinin
Bir aceb meydîr mahabbet kim içen hûşyâr olur”

Aşk ilminden olur esrârdan âşık fehîm
Ateş-i aşk içre toprak olmasa olmaz selîm
Eyleme âşıkların derdine dermân Ey Kerîm
“Aşk derdinden olur âşık mizâc-ı müstakîm
Âşkın derdine dermân etseler bîmâr olur”

Âşık-ı rüsvâ çeker sevdâ-yı aşkın cevri
Lezzet-i dîdârı bilmez çekmeyenler hicrini
Lücce-i aşkında Hâlis zâyi’ etti ilmîni
“Aşk sevdâsına sarf eyler Fuzûlî ömrünü
Bilmezem bu hâb-ı gafletden kaçan bîdâr olur”⁴²

---

⁴² Kerkükî, *Dîvân*, s.59; Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, haz., Mustafa Tatçı, Cemal Kurnaz, Bizim Büro Basımevi, Ankara 2000, I, 131; Fuzûlî, a.g.e., s.53; Terzibaşı, a.g.e., s.61-62.

Şair Hâkî (Kerkük, 1859) Abdurrahman Halis Talebânî için şu gazeli yazmıştır:

“Selâmet gülşenin bir gül-i handânıdır Hâlis
Fesâhat bağçesinin bülbül-i nâlânıdır Hâlis

Tarîk-i Kâdirî revnak-nümâdır rûy-ı dünyâda
Gülistân-ı zamânın nergisi reyhânıdır Hâlis

Tarîkat tahtının şahı şerîat burcunun mâhı
Hakikat mihrinin mutlak dürr-i galtânıdır Hâlis

Kemâlâtı dü ‘âlemde bulubdur feyz-i Rahmânı
Maârif dürrünün bir Rüstem-i meydânıdır Hâlis

O Muhyiddîn-i Geylânî anı himmet nümâ etmiş
Cihâna menba’-ı eltâf ile ihsânıdır Hâlis

Serâser bil Irak’ın derdinin dermânıdır Hâkî
Derâviş-i fakirin cân ile cânânıdır Hâlis.”⁴³

Aşağıdaki Gazel de Şair Fevzî tarafından Abdurrahman Hâlis’in ünlü gazeline nazire olarak yazılmıştır:

“Aşka dildâr olduğumçün sâkî-i meyhânemiz
Her zaman cûş ü hürûş etmektedir mestânemiz

Aşkına rûz-i ezel hem ahd ü peymân etmişüz
Haşre dek ol zevk ile devrândadır peymânemiz

---

⁴³ Hâlis, selâmet bahçesinin açılmış bir gülüdür; fesahat bahçesinin ağlayan, inleyen bülbülüdür. Kâdirî tarîkatı yeryüzünde aydınlık gösteren bir yoldur; Hâlis, zamane bahçesinin nergisi, reyhânıdır. Hâlis, tarikat tahtının sultanı, şeriat burcunun ayı, hakikat mührünün mutlak yuvarlanmış incisidir. Hâlis, bilgi ve ahlak güzelliğinin olgunluğu ile Allah’ın bereketini iki âlemde bulmuştur; o bilimler, marifetler incisinin cesur Rüstem’idir. Muhyiddin-i Geylânî, onu himmet gösteren yapmıştır; Hâlis, Muhyiddîn-i Geylânî lütfunun kaynağıyla bu dünyaya ihsandır. Hâlis, fakir dervişlerin cân ile cânânıdır, tamamıyla bil; Hâkî, Irak’ın derdinin dermanıdır. (Saatçi, a.g.e., VI, 365.)

Fânî olmak lezzetiyle mahvolub sûzân eder
Pertev-i şem'-i cemâle bâl ü per pervânemiz

Restedir kayd-ı tekâlîf-i gîrân-ı akldan
Halka-yı zincîr-i aşka bend olub divânemiz

Sûretâ bir müflis ü genc-i harâbâtuz velî
Genc-i pür-nakd-i maarifdir velî virânemiz

Aşinây-ı nûr-i vahdet olmayan ahvel nigâh
Levh-i mir'ât-ı hakîkatde olur bîgânemiz

Aşk-ı Mecnûn muhtasar bir kıssa-yı Leylîye'dir
Bahsine Kays'ın kıyâs olmaz bizim efsânemiz

Pey-rev oldum Hâlis'e Fevzî reh-i ihlâsda
Hânkah-ı feyz-i Hak oldu misafirhânemiz.”⁴⁴

Abdurrahman Hâlis Kerkükî, “Kurtlar Vadisi Irak Filminde Kültürel Ögeler ve Kimlik Sunumları Üzerine Bir İnceleme” isimli makalede vurgulandığı gibi, bütün toplum kesimleri tarafından sevilip sayılan, sözü dinlenen bir insan olmasının yanı sıra, uzlaştırıcı kişiliği ve örnek tavırlarıyla öne çıkan bir tarikat şeyhini temsil etmektedir.⁴⁵

Kadirî tarîkatının Hâlisiyye şubesinin kurucusu olan Abdurrahman Hâlis Kerkükî'nin tarîkatı bugün memleketimizin birçok ilinde, başta Irak olmak üzere

---

⁴⁴ Saatçi, a.g.e., VI, 344; Terzibaşı, a.g.e., III, 194; “Sâkî, aşka gönül verdiğim için meyhanemizde sarhoşlarımız her zaman coşup durmaktadır. Aşkına sadık kalacağımıza ta yaradılış gününde söz verdiğimiz için, bu zevkle kıyamete kadar şarap kadehimiz elden ele dönüp durmaktadır. Ölümlü olmak lezzetiyle, pervanemiz mahvolup kanatlarını yüzünün mumunun ışığına yakar. Aklın yapmak zorunda olduğu işlerden kurtulan divânemiz aşk zincirinin halkasıyla bağlanmıştır. Görünüşte iflas etmiş, içi boş, harabelerde bulunan hazineleriz. Ancak, aslında viranemiz marifetlerle dolu bir hazinedir. Birlik ışığını görmeyen şaşkınlıkla bakışlı, hakikat aynasının levhasında bizim yabancılarımız olur. Mecnûn'un aşkı kısa bir Leylâ hikâyesidir. Bizim efsanemiz Kays'ınki ile kıyas bile edilemez. Ey Fevzî, kurtuluş yolunda Hâlis'in ardından gidince, misafirhanemiz Hak feyzinin tekkesi oldu.”

⁴⁵ Ayhan Selçuk, “Kurtlar Vadisi Irak Filminde Kültürel Ögeler ve Kimlik Sunumları Üzerine Bir İnceleme”, *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, Sayı 22 Kış-Bahar 2006, s.195, ss.183 -210.

Avrupa ve Amerika’da hayatini devam ettirmekte ve insanların dünyevi sıkıntılardan, nefis ve şeytanın tasallutundan kurtulmasında, eğitim ve manevi terbiyesinde önemli bir rol üstlenmektedir.

KAYNAKLAR:

- Abdurrahman Hâlis Talebânî el-Kerkükî, *Kitabü’l-Meârif fî Şerh-i Mesnevî-i Şerif-Dîvân*, Rızâ Efendi Basımhânesi, İstanbul 1284.
- Abdürrezzak Kâşânî, *Şerhu Fusûsi’l-Hikem*, Matbaatu Mustafa el-Bâbî, Mısır, 1966.
- AYTEN, Yunus, “Şeyh Ahmed et-Talebânî el-Kerkükî”, *Sahabeden Günümüze Allah Dostları*, Şule Yayınları, İstanbul 1996.
- AZAMAT, Nihat, “Kadirîyye”, *DİA*, TDV Yayınları, İstanbul 2001, XXIV.
- BAĞDATLI, İsmail Paşa, *İzâhu’l-Meknûn fî’z-Zeyli Alâ Keşfi’z-Zünûn*, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1972.
- _____, *Hediyetü’l-Ârifîn Esmâü’l-Müellifîn ve Âsâru’l-Musannifîn*, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1951.
- BAYRAM, Ali-Sadi Çöğenli, *Seyfettin Özege Bağış Kitapları Kataloğu (Kitap Adına Göre)*, I-VI, Atatürk Üni. Basımevi, Erzurum, 1980.
- Bursalı Mehmed Tahir Bey, *Osmanlı Müellifleri*, Matbaa-i Amire, İstanbul 1333.
- _____, *Osmanlı Müellifleri*, haz., Mustafa Tatçı, Cemal Kurnaz, Bizim Büro Basımevi, Ankara 2000.
- C. J. Edmonds, *Kürtler Türkler ve Araplar: Kuzey Doğu Irak’ta Siyaset Seyahat ve İnceleme 1919-1925*, İngilizce’den çev: Serdar Şengül-Serap Ruken Şengül, Avesta Yayınları, İstanbul 2003.
- DEVELİOĞLU, Abdullah, *Büyük İnsanlar (3000 Türk ve İslâm Müellifi)*, Demir Kitapevi, İstanbul 1973.
- DEVELİOĞLU, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügât*, Aydın Kitapevi, Ankara 1995.
- Fuzûlî, *Fuzûlî Dîvânı*, haz., Abdülbaki Gölpınarlı, İnkılâp Kitabevi, İst. 1961.
- _____, *Fuzûlî Dîvânı*, haz., Kenan Akyüz ve Arkadaşları, Akçağ Yayınları, Ankara 1990.

_____, *Leylâ ile Mecnûn*, haz., Necmettin Halil Onan, Maarif Basımevi, İstanbul 1956.

GÖLPINARLI, Abdülbaki, “Hâlisiyye”, *Türk Ansiklopedisi*, Milli Eğitim Basımevi, Ankara 1970.

Hayderî-zâde İbrahim Efendi, “Şeyh Abdurrahman Hâlis Talebânî”, *Tasavvuf Cerîde-i Usbuîyyesi*, Sayı: 4-5.

<http://www.Halisiyye.com/kitaplar/Halis.pdf>

Hüsamüddin b. Molla Ömer, *el-Enfâsü'r-Rahmaniyye fî Silsileti'l-Kadirîyyeti't-Talebâniyye*, Kerkük 1973.

Hüseyin Vassâf, *Sefîne-i Evliyâ*, çev., Mehmet Akkuş-Ali Yılmaz, Seha Neşriyat, İstanbul 1990.

IŞIK, İhsan, *Örneklî Türkiye Ansiklopedisi*, Elvan Yayınları, Ank. 2006, I, 30-31.

İNAL, İbnü'l-Emin Mahmud Kemal, *Son Asır Türk Şairleri (Kemâlî's-Şuarâ)*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara 2000.

KÖPRÜLÜ, M. Fuad, “Fuzûlî”, *İslâm Ansiklopedisi*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1964.

Muhammed Sadık Vicdanî, *Tomâr-ı Turûk-ı Aliyye: Tarîkatler ve Silsileleri, Melâmiyye, Kâdiriyye, Halvetiyye, Sûfî ve Tasavvuf*, haz. İrfan Gündüz, Enderun Kitabevi, İstanbul 1995.

ÖZGÜR, Hafız Mustafa, *Kadirî Yolu: Gerçekte Yaşayanlar ve Yaşatanlar*, Emir Matbaacılık, İstanbul 2007.

SAATÇİ, Suphi, *Başlangıcından Günümüze Kadar Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi, “Irak (Kerkük) Türk Edebiyatı”*, Kültür Bakanlığı, Ankara 1997.

_____, *Tarihi Gelişim İçinde Irak'ta Türk Varlığı*, İstanbul Araştırma Merkezi, İstanbul 1996.

SELÇUK, Ayhan, “Kurtlar Vadisi Irak Filminde Kültürel Ögeler ve Kimlik Sunumları Üzerine Bir İnceleme”, *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, Sayı 22 Kış-Bahar 2006, ss.183 -210.

TERZİBAŞI, Ata, *Kerkük Şairleri*, Cumhuriyet Basımevi, Kerkük, 1968.